

A KERESZTÉNYSÉG ÉSZSZERŰSÉGE AZ ÍRÁSOK SZERINT

JOHN LOCKE

(LONDON: 1695)¹

VASSÁNYI MIKLÓS *ET ALII*.² (FORD.)

<4. FEJEZET>

<22> Amit most hinnünk kell ahhoz, hogy elnyerjük az örök életet, azt az evangélium világosan leírja. Szt. János azt mondja nekünk – Jn 3, 36 –, hogy „Aki hiszen az Fiúban, vagyon annak örök élete, aki pedig nem hiszen a Fiúnak, nem látja majdan az életet.” Hogy mi az Őbenne való hit, azt is megtudjuk a következő fejezetből: „Mondja néki az asszony: Tudom, hogy a Felkent eljő, és mikoron az eljő, mindenekre megtanít minket. Monda néki Jézus: Én vagyok az, ki teveled szólottam. Az asszony akkor elméne a városba, és mondja az embereknek: Jertek el, és lássátok az embert, ki megmonda nékem mindeneket, melyeket én valaha is cselekedtem. Vajon nem ez-é a Felkent? És sokan hívének benne” a szamaritánusok közül „annak az asszonynak a beszédéért, ki bizonyúságot tett vala, hogy »Mindent megmondott nékem, amit valaha is cselekedtem.« Mikor azért Őhózzá mentenek volna” a samáriaiak, „sokkal többen hívének az Ő beszédeiért, és az asszonynak azt mondják vala: Immár nem a te beszédédért hiszünk, <23> mert mi magunk

¹ Higgins-Biddle (ed.): Locke: *The Reasonableness of Christianity* szövege alapján, melynek oldalszámait a visszakereshetőség végett csúcsos zárójelek < > között közöljük a szövegben. A *Reasonableness of Christianity* első kiadása Londonban jelent meg 1695-ben. Lábjegyzeteink túlnyomó része Higgins-Biddle kritikai kiadásának jegyzetei alapján készült. A főszövegben és a lábjegyzetekben szereplő fordítói betoldásokat, megjegyzéseket csúcsos zárójelek < >, az eredeti terminusokat szögletes zárójelek [], Locke saját megjegyzéseit normál zárójelek () jelölik. A fordítás tartja az angol eredeti mondatthatárait, és a *Vizsolyi Biblia* (1590) modernizált helyesírású és stílusú szövegét idézi.

² A fordítás munkájában Vassányi Miklóson kívül részt vettek Erdei Ildikó, Fabiny Tibor, Péti Miklós és a KRE BTK Szabadszociológia BA és Vallástudomány MA szakos hallgatói, név szerint Albel Daniella, Bach András, Balázs Andrea, Berei Boglárka, Csizmarik Viktória, Dobák Borbála, Drábik Tünde Beatrix, Goller Dóra, Hegedűs Amanda, Hollósi Judit, Kalóczkai Lili, Kotán Melitta, Kovács Rebeka, Oláh-Környű Paulina, Puchinger Noémi, Somodi Éda, Soós Dorottya Sára, Suszta Laura, Szabó Niobé, Száli Kristóf, Szatmári Zsófia, Szijj Márton, Szmulai Nóra, Szűcs Bernadett, Takács Klaudia, Tarczali Dorina, Tódor György.

hallottuk, és tudjuk, hogy bizonynal ez az ember a világnak a Megtartója, a Felkent”, Jn 4, 25, 26, 29, 39, 40, 41, 42.

Amely szöveghely által világos, hogy hinni a Fiúban annyit tesz, mint hinni, hogy Jézus a Felkent; hitelt adni a csodáknak, melyeket tett, és a nyilatkozatnak, melyet önmagáról adott. Hiszen azok, akikről azt mondták, hogy az asszony szavai miatt hisznek benne, 39. vers, azt mondják az asszonynak, hogy ők most már nem annak beszéde miatt hisznek, hanem mivel ők maguk hallották Őt, ezért tudják, vagyis minden kétségen túl hiszik,³ hogy Ő a Felkent.

Ez volt a nagy alaptétel, melyet akkoriban vitattak a názárethi Jézussal kapcsolatban, hogy Ő-e a Felkent, vagy sem, és az ehhez való hozzáállás különböztette meg a hívőket a nem hívőktől. Amikor a tanítványai közül sokan elhagyták őt, ama kinyilatkoztatását követően, miszerint Ő az élet kenyere, mely a mennyből jött le, „Ő így szólt az apostolokhoz: Vajon ti is el akartok-é menni? Akkor felele néki” Simon Péter: „Uram, kihez mehetnének? Örök életnek beszéde van tenálad. És mi hisszük és bizonyosak vagyunk benne, hogy te vagy a Felkent, az élő Istennek Fia”, Jn 6, 69. Ez volt az a hit, mely megkülönböztette őket a hitehagyottaktól és a nem hívőktől, s ez elégséges volt ahhoz, hogy továbbra is viseljék az apostoli rangot; és Megmentőnk azt mondta, hogy ugyanerre a Szt. Péter által megvallott tételre – hogy „Jézus a Felkent, az élő Istennek Fia” – fogja felépíteni az egyházát, Mt 16, 16–18.

Azért tette csodáit, hogy meggyőzze az embereket erről; és az ezzel való egyetértésük vagy egyet nem értésük tette őket az Ő egyházába tartozóvá vagy nem tartozóvá, hívővé vagy nem hívővé. „Körüllevék őt a zsidók, és mondák néki: <24> Meddig tartasz még kétségben minket? Ha te vagy a Felkent, mondd meg nekünk nyíltan! Felele nékiek Jézus: Megmondottam néktek, és nem hittétek; a cselekedetek, melyeket cselekeszem az én Atyámnak nevében, azok bizonyosságot téznek rólam. De ti nem hiszitek, mert vagytok nem az én juhaim közül valók”, Jn 10, 24–26. Ennek megfelelően Szt. János azt mondja nekünk <2Jn 1, 7>, hogy „sok csalárdok jöttek ez világra, kik nem vallják”, hogy Jézus, a Felkent eljött hústestben, amely szakaszt talán így lehetne jobban visszaadni, hogy „Jézus a Felkent, aki eljött hústestben”, lásd Mt 10, 32. És szerintem így kellene fordítani 1Jn 4, 2–3-at. „Csaló és antikrisztus az, aki meg nem marad a Felkent tudományában; Istene annak nincs. Aki megmarad a Felkent tudományában” – vagyis abban, hogy Ő Jézus – „azé mind az Atya, mind a Fiú”, 2Jn 7 és 9–10. Hogy ez a szöveghely jelentése, az világos abból, amit a megelőző levelében mond: „Valaki hiszi Jézust lenni a Felkentnek, az Istentől született”, 1 Jn 5, 1. S ezért amikor evangéliumának a végére ér, és megmutatja a célját, amiért megírta, a következő szavakat mondja: „Bizony sok több jeleket is tett Jézus az Ő tanítványai előtt, melyek e könyvben nem íratattak meg; ezek pedig megíratattak, hogy

³ Essay Concerning Human Understanding, IV. könyv, 14–18. fejezetek hit és tudás megkülönböztetéséről.

higgyétek, hogy Jézus a Felkent, az Istennek Fia; és hogy azt hívén, életet vegyetek az Ő neve által”, Jn 20, 30–31. Miáltal nyilvánvaló, hogy az evangélium azért íródott, hogy rávegye az embereket arra, hogy higgyenek abban a kijelentésben, hogy a Názárethi Jézus a Felkent; amiben ha hisznek, életet nyernek.

Ennek megfelelően az volt a nagy kérdés a zsidók között, hogy Ő-e a Felkent vagy sem; és a fontos dolog, melyhez az evangélium ragaszkodott, s amelyet hirdetett, az volt, hogy Ő a Felkent. Születésének első örömhíre, melyet egy angyal hozott a pásztoroknak, a következő szavakban hangzott el: „Ne féljétek, mert íme, hirdetek nektek nagy örömet, mely mind az egész népnek örömére lesz; mert a Dávidnak városában született ma néktek Megmentő, aki a Felkent, az Úr”, Lk 2, <10–>11. Megmentőnk, amikor Mártával az örök élet elnyerésének módjáról beszélget, ezt mondja neki, Jn 11, <26 és> 27: „Valaki él és hiszen én bennem, soha meg nem hal. Hiszed-e ezt? Monda nékie: Igenis, Uram, én hiszem, hogy te vagy a Felkent, Istennek Fia, Aki hisz bennem, soha nem hal meg, elhiszed ezt? Azt mondta neki: Igen, Uram, hiszem, hogy te vagy a Felkent, az Isten Fia, aki e világra jövendő vala.” Ez a válasza megmutatja, mit jelent hinni Jézusban a Felkentben, hogy örök életünk legyen; ti. azt, hogy hisszük, hogy Ő <25> a Felkent, Isten Fia, akinek eljövételét megjövendölték a próféták. S így nyilatkozik erről András és Fülöp; András „azt mondja fivérének”, Simonnak: „Megtaláltuk a Messiást, azaz a Felkentet.” Fülöp „azt mondja” Nathanaélnak: „Megtaláltuk azt, aki felől írt Mózes a törvényben és a próféták, tudniillik a názaráthbéli Jézust, Józsefnek fiát”, Jn 1, 41, 45 <és 46.> Aszerint, amit az Evangélista mond e szöveghelyen, én az Írás világosabb megértése végett mindenhová *Messiást* írtam *Christos* helyett. *Christos* ugyanis nem más, mint a héber *Messiás* görög megfelelője, és mindkettő annyit tesz, mint „a Felkent.”

S ez: hogy Ő a Felkent, volt ama nagy Igazság, melyről tanítványait és apostolait igyekezett meggyőzni, amikor megjelent nekik feltámadása után; amint az látható Lukács 24-ben, amit másutt fogunk részletesebben fontolóra venni.⁴ Ott olvashatjuk, milyen evangéliumot hirdetett Megmentőnk tanítványainak és apostolainak – és pedig amint feltámadt a halottak közül, magán a feltámadásának napján kétszer is.⁵

<5. FEJEZET>

S ha szabad azt, hogy mit kellett hinnie minden nemzetnek, abból összegyűjtenünk, ami hirdettetett nekik, <akkor> megfigyelhetjük, hogy az apostolok prédikációi a *Cselekedetek*ben mindenütt azon egyedüli cél felé tartottak, hogy bizonyítsák:

⁴ A 10. fejezet vége felé, Higgins-Biddle kiadásának 105–106. oldalán.

⁵ Lukács 24. részének beszámolója szerint Jézus a feltámadás napján kétszer is megjelent tanítványainak, és tanította őket, előbb az emmausi tanítványokat, majd mind a tizenkét tanítványt Jeruzsálemben.

Jézus a Felkent. Az apostolokról, akik tévedhetetlenül betartották Krisztus minden parancsát, nem tételezhetjük fel, hogy hanyagul hajtották volna végre e súlyos parancsolatot, melyet Ő távozásakor hagyott rájuk; vagy hogy félig teljesítették volna ezen utolsó megbízást. És ezért azt, hogy mit kellett tanítaniuk minden nemzetnek, bizonyosan megtudhatjuk abból, amit történetük tanúságtétele szerint ténylegesen tanítottak minden nemzetnek, ahol csak prédikáltak. Valóban: most, <Jézus> halálát követően általános elvárás <26> – sőt időnként kizárólagos követelmény – volt a feltámadásában mint szükséges hitcikkelyben is hinni; minthogy ez annak jele és vitathatatlan bizonyítéka, hogy Ő a Felkent, s most <már> ezt kellett hinniük mindazoknak, akik el akarták Őt fogadni Felkentként. Hisz miután a Felkent Megmentő és király kellett hogy legyen, és életet, valamint királyságot kellett hogy adjon azoknak, akik elfogadták Őt, amint azt látni fogjuk lépésről lépésre, ezért nem lehetett volna semmi alap arra, hogy a Felkentnek nevezzék Őt, és elvárják, hogy a Felkentnek is higgyék Őt olyanok, akik a halál hatalmában és a sír romlásában lévőnek gondolták Őt. S ezért akik a Felkentnek hitték Őt, azoknak hinniük kellett, hogy feltámadott a halottak közül; és azok, kik hitték a halottak közül való feltámadását, nem kételkedhettek abban, hogy Ő a Felkent. De erről bővebben másutt.⁶

Lássuk tehát, az Apostolok mily módon hirdették Krisztust, és mit terjesztettek hallgatóik elé a hit tárgyául. Szt. Péter Jeruzsálemben, ApCsel 2, az első prédikációjával megtérített háromezer lelket. Mi „volt az Ő szava”, melyet – mint azt a 41. versben olvassuk – „örömet vevének, s azután megkeresztelkedének?” Ezt a 22.-től a 36. versig <terjedő> szakaszból láthatjuk. Röviden ez – vagyis a következtetés, melyet levonhatunk mindabból, amit mondott, s amelyet úgy köt a lelkükre, mint amit el kell hinniük –, ti. hogy „Bizonytal tudja meg azért Izráelnek egész háza, hogy Isten tette úrrá és Felkentté azt a Jézust, akit ti megfeszítetek”, ApCsel 2, 36.

Ugyanezen szándékkal intézte beszédét a zsidókhoz a templomban, ApCsel 3, melynek célját a 18. vers mutatja meg: „Az Isten pedig, amikről eleve megmondotta minden Ő prófétájának szája által, hogy a Felkent elszenvedi, ekképen betöltötte.”

A következő fejezet (ApCsel 4) szerint, amikor Pétert és Jánost kikérdezik a béna emberen tett csodáról, ők megvallják, hogy az a názárethi Jézus nevében tétetett, aki a Felkent, akiben egyedül van megváltás [*Salvation*], 10–12. vers. Ugyanezt megerősítik számukra újfent az ApCsel 5, 29–32.-ben. „És minden napon a templomban és házanként nem szűnnek vala meg tanítani és hirdetni Jézust, a Felkentet”, ApCsel 5, 42.

Mi volt Istvánnak a tanácshoz intézett beszéde – ApCsel 7 –, ha nem megrovás, miszerint ők az Igaz árulói és gyilkosai? Mely megnevezés által egyértelműen a Felkentre utal, akinek <27> eljövételét a próféták előre látták, 51–52. vers. S látha-

⁶ A jelen 5. fejezet vége felé, Higgins-Biddle kiadásának 30. oldalán.

tó János 9, 22-ből a 24. verssel összevetve, hogy a zsidók véleménye volt az, hogy a Felkentnek bűn nélkül valónak kell lennie (ami az „Igaz” szó jelentése).

ApCsel 8 szerint Fülöp elviszi az evangéliumot Samáriába: „Akkor pedig Fülöp lement Samáriába, és prédikál vala nékik.” Mi volt az, amit prédikált? Van róla egy egyszavas beszámoló: a Felkentet, 5. vers. Mivel ez volt az egyetlen dolog, amit megkívánt tőlük, hogy higgyenek abban, hogy Jézus a Felkent; és amikor ezt magukévá tették, <akkor> bemeitkeztek: „Minekutána pedig hittek Fülöpnek, ki azokat hirdeti vala, melyek az Isten országára és a Jézus Krisztus nevére való dolgok, megkeresztelkednek vala mind férfiak, mind asszonyok”, 12. vers.

Miután Fülöp a Szellem [*Spirit*] különleges elhívása által elküldetett onnét, hogy egy jeles személyt megtérítsen, Ézsaiásból prédikálja neki Jézust, 35. vers. És hogy mi volt az, amit Jézusról prédikált, azt megtudhatjuk abból a hitvallásból, melyet az eunuch tett, s amelyet követően bemeitkezhetett, 37. vers: „Hiszem, hogy a Jézus Krisztus az Isten Fia”; ami annyit tesz, mint „Hiszem, hogy Ő, akit ti Jézus Krisztusnak neveztek, valóban és igazán a Felkent, aki megígértetett.” Mert hogy ugyanaz a dolog abban hinni, hogy Ő Isten Fia, és abban, hogy Ő a Felkent, az kiderülhet János 1, 45. és 49. összehasonlításából,⁷ ahol Nathanaél a következő szavakkal vallja meg, hogy Jézus a Felkent: „Te vagy az Istennek Fia, te vagy az Izráel királya!” Ugyanígy amikor a zsidók Lk 22, 70 szerint megkérdezik Krisztustól, hogy Isten Fia-e, <akkor> egyszzerűen azt kérdik tőle, hogy Ő-e a Felkent? Ami nyilvánvaló, ha összevetjük ezt a három megelőző verssel: A 67. versben azt kérdezik tőle, hogy Ő-e a Felkent? Ő így felel: „Ha mondom néktek, nem hiszitek”; de egyszersmind azt is mondja nekik, hogy ezentúl Ő lesz a Felkent birodalmának birtokosa, amit ezek a szavak fejeznek ki, 69. vers: „Ez időtől fogva az embernek fia ül az Isten hatalmának jobbjára felől”; mire mindannyian felkiáltottak: „Te azért Istennek Fia vagy-é?” Vagyis: „Azt vallod, hogy te magad vagy a Felkent?” Amire ő így válaszol: „Ti mondjátok, hogy én az vagyok.” Hogy az „Istennek Fia” a Felkent ismert titulusa volt akkoriban a zsidók között,⁸ azt abból is láthatjuk, amit a zsidók mondanak Pilátusnak Jn 19, 7-ben: „Minékünk törvényünk nagyon, és a mi törvé-

⁷ A *King James Version* (1611) és Tyndale (1534) számozása szerint a 49. vers, Károli számozása szerint az 50.

⁸ Higgins-Biddle jegyzete szerint Locke ezen állítása váltotta ki John Edwards anglikán lelkipásztor (1637–1716) haragját, aki a *Some Thoughts concerning the Several Causes and Occasions of Atheism* (London, 1695) 112. és a *Socinianism Unmask'd* (London, 1696) 91. oldalán ítélte el ezt a tézist. A *Some Thoughts* vonatkozó megjegyzései szerint Locke értelmezése antitrinitárius, mivel a szokásos értelmezés szerint a *Son of God* kifejezés a Megváltó isteni mivoltára is vonatkozik. A *Socinianism Unmask'd* kritikája szerint pedig Locke szociniánus, illetve rakóviánus módon járt el, mivel *Messiah*, illetve *Son of God* Edwards szerint nem ugyanazt jelenti. Higgins-Biddle rámutat, hogy Locke az *A Vindication of the Reasonableness of Christianity* (London, 1695) 23–24. és 38–40. oldalain, valamint az *A Second Vindication of the Reasonableness of Christianity* (London, 1697) 349–376. oldalain védi meg a maga értelmezését.

nyünk szerint meg kell halnia, mert Isten Fiává tette magát”; vagyis azáltal, hogy <28> Felkentté tette magát, az eljövendő Prófétává, de tévesen; s ezért a törvény értelmében megérdemli a halált, 5Móz 18, 20. Hogy ez volt „az Isten Fia” közönséges értelme, az nyilvánvaló abból is, amit a főpapok, csúfolván Őt, mondtak neki, amikor a kereszten volt, Mt 27, 42:⁹ „Egyebeket megtartott, Ő magát nem tarthatja meg; ha Izráelnek királya, szálljon le most a keresztfáról, és hiszünk nékie. Bízott az Istenben, szabadítsa meg most Őt, ha kedveli Őt; mert azt mondotta: Istennek Fia vagyok”; vagyis: „Azt mondta, hogy Ő a Felkent; de ez nyilván hamis, mert ha az lenne, Isten megszabadítaná Őt; mivelhogy a Felkent lesz majdan Izráel királya, mások Megmentője, de ez az ember önmagát sem tudja megmenteni.” A főpapok itt azt a két, akkoriban használatos titulust említik, melyekkel a zsidók általában megjelölték a Felkentet, ti. „Isten Fia” és „Izráel királya.” Az „Isten Fia” oly bevett elnevezése volt az annyira várt és sokat emlegetett Felkentnek, hogy úgy tűnik: még a közöttük élt rómaiak is megtanulták, amint ez az 54. versből látszik:¹⁰ „A százados vitéz pedig, és akik övele valának őrizvén Jézust, amikor látták volna a föld indulását, igen megrémülének, mondván: bizony, Istennek Fia vala ez”, Ő volt az a rendkívüli személy, akit vártak.

Szent Pál – az ApCsel 9. fejezete szerint – az evangélium hirdetésére csodálatos módon kapott megbízást végrehajtván, 20. vers, „azonnal prédikálá a zsinagógákban a Krisztust, hogy Ő Istennek Fia volna”, vagyis hogy Jézus a Felkent; mivel a „Krisztus” ebben az esetben nyilvánvalóan tulajdonnév. S hogy ez volt az, amit Pál hirdetett, látszik a 22. versből: „Saulus pedig annál inkább erőt vészen vala, és szégyeníti vala a zsidókat, akik Damascusban lakoznak vala, megerősítvén, hogy Ő volna a Krisztus”, vagyis a Felkent.

Amikor Péter Caesareába érkezett Corneliushoz, ki egy látomás által arra rendeltetett, hogy érte küldjön, míg másfelől Péter azt a parancsolatot kapta látomásban, hogy ahhoz menjen, mit tanít neki? Teljes szónoklata – ApCsel 10<, 42> – azt kívánja megmutatni, amit állítása szerint Isten parancsolt az apostoloknak, hogy azok „hirdessék a népnek, és bizonyosságot tegyenek, hogy Ő az Istentől rendelt bírāja élőknek és holtaknak.” S hogy Ő az, akiről „mind a próféták is bizonyosságot tesznek, hogy bűnnek bocsánatát veszi az Ő neve által minden, aki hiszen Őbenne”, 42–43. vers. Ez az az ige, „melyet Isten megjelentett Izráel fiainak; amaz ige, mely elterjedt egész Júdeában, Galileában elkezdetvén, a bemejtés után, amelyet János <29> prédikált”, 36–37. vers. És ezek azok a szavak, melyeket Corneliusnak ígérték, ApCsel 11, 14, „melyek által néki és minden leszármazottjának meg kell menekülnie”; mely szavak csupán annyit tesznek, hogy Jézus a Felkent, a Megmentő, aki megígértetett. Midőn ezt megkapták (mert ez volt minden, amit tanítottak nekik), a Szent Szellem

⁹ A *King James Version* szerint a 42–43., a *Vizsolyi Biblia* szerint a 43–44. versek.

¹⁰ A *King James Version* szerint az 54., a *Vizsolyi Biblia* szerint az 55. vers.

leszállt rájuk, és bemerítkeztek. Megfigyelhető itt, hogy a Szent Szellem még az előtt szállt le rájuk, mielőtt bemerítkeztek volna; amit más szöveghelyek szerint a megtérők [*Converts*] csak a bemerítés után kaptak meg.¹¹ Ennek oka feltehetőleg az, hogy Isten azáltal, hogy nekik adta a Szent Szellemet, ily módon világossá tette a mennyből, hogy a pogányokat – ha hiszik, hogy Jézus a Felkent – a bemerítés révén be kell engedni az egyházba éppen úgy, mint a zsidókat. Aki csak olvassa Szt. Péter védekezését, ApCsel 11, amikor azzal vádolták a körülmetélésen átesettek, hogy nem tartotta meg a távolságot, melyet a körülmetéletlenekkel szemben tartania kellene, ezen a véleményen lesz; és látni fogja az által, amit Péter mond a 15., 16., 17. versekben, hogy ez volt az alap és ellenállhatatlan tekintély az ő számára ahhoz, hogy olyan furcsa dolgot tegyen – amilyenek ez mutatkozott a zsidók szemében (akik eddig a keresztény egyház kizárólagos tagjai voltak) –, hogy befogadja a pogányokat a közösségükbe, ha hisznek. S ezért Szt. Péter a megelőző fejezetben, ApCsel 10, mielőtt bemerítené őket, ezt a kérdést teszi fel „a körülmetélésen átesetteknek, akik vele odamentek vala, s elálmélkodának azon, hogy a pogányokra is kitöltött volna a Szent Szellem ajándéka: Vajon megtilthatja-e valaki a vizet, hogy ezek be ne merítkezzenek, kik vették a Szent Szellemet, miképpen mi is?”, 47. vers. És amikor a farizeusok szektájából néhányan, akik hittek, „szükségesnek vélték, hogy a megtért pogányok körülmetélkedjenek, s megtartsák Mózes törvényét”, ApCsel 15, „Péter fölkelt, és monda nékik: Férfiak és atyámfiai, ti tudjátok, hogy az Isten régebbi idő óta eldöntötte, hogy a pogányok” – tudniillik Cornelius, és azok, akik vele együtt tértek meg itt – „az én számból hallanák az evangéliumot, és hinnének. És Isten, ki a szíveket tudja, bizonyosságot tett¹² mellettük, mert Szent Szellemet adott nékik, mint minékünk, és semmi különbséget nem tett miköztünk és közöttük, megtisztítván szívüket hit által”, 7–9. vers. Úgyhogy mind a zsidók, mind pedig a pogányok, kik hitték, hogy Jézus a Felkent, ez után kapták meg a bemerítés pecsétjét; miáltal elismerést nyert, hogy az Ő tulajdonai lettek, és különböznek a hitetlenektől. A fent mondottak alapján megfigyelhetjük, hogy ezt a prédikációt, miszerint Jézus a Felkent, <30> Igének és Isten Igéjének nevezik; s ennek elhívését Isten Igéje befogadásának, lásd ApCsel 10, 36–37 és 11, 1 és 19–20; s az evangélium igéjének, ApCsel 15, 7. S hasonlóképpen azt, amit Márk (4, 14–15) az evangélium elbeszélésében egyszerűen az Igének hív, Szt. Lukács Isten Igéjének nevezi, Lk 8, 11; Máté pedig (13, 19) a Királyság Igéjének – amelyek, úgy látszik, az evangélium szerzői számára rokon értelmű kifejezések, és így is kell értenünk őket.

¹¹ Higgins-Biddle jegyzete szerint Locke az ApCsel 8, 12–17-re és 19, 5–6-ra célozhat.

¹² Locke: „bear”, Újszövetség: „ἐμαρτύρησεν”; Tyndale (1534): „bare”; *King James Version* (1611): „bare”; Coste (1715): „leur a rendu témoignage.” Miután Dr. Samuel Johnson szótárának (*A Dictionary of the English Language*, London, 1755) tanúságtétele szerint a *bare* a *bore*-ral együtt a *bear* egyszerű múlt idejű alakja lehet, ezért minden jel szerint Locke is *bare*-t akart írni, de a homophónia megtévesztette.

De hogy továbbmenjünk: ApCsel 13-ban Pál az antiochiai zsinagógában prédikál, ahol feladatának tekinti meggyőzni a zsidókat arról, hogy Dávid „magvából támasztotta Isten Izráelnek az Ő ígérete szerint a szabadító Jézust”, 23. vers; hogy Ő volt az, akit a próféták megírtak, 25–29. versek, vagyis a Felkent; s hogy felkenti mivoltának bizonyítékául Isten feltámasztotta Őt a halottak közül, 30. vers. Amiből kiindulva így érvel, 32–33. versek: „Hirdetjük néktek” – vagyis azt a jó hírt hozzuk –, „hogy azt az ígéretet, melyet tett az atyáknak, Isten betöltötte nekünk, mivelhogy Jézust feltámasztotta; mint a második zoltárban is meg vagyon írva: Én Fiam vagy te; e mai napon nemzettelek én tégedet.” S miután a következőkben Jézus halálból való feltámasztásával bizonyítja, hogy Ő a Felkent, ezt a következtetést vonja le a 38–39. versben: „Azért légyen néktek tudotokra, atyámfiak, férfiak, hogy Ő általa hirdettetik néktek a bűnök bocsánata; és Ő általa mindenki, aki hisz, megigazul mindenekből, amikből a Mózes törvénye által meg nem igazíthatott.” Ezt ebben a fejezetben újra meg újra Isten Igéjének nevezik; vesd össze a 42. verset a 44., 46., 48., 49. versekkel, valamint 12, 24-gyel.

Az ApCsel 17, 2–4 szerint Thessalonikában „Pál pedig, amint szokása vala, beméne a zsinagógába, és három szombatnapon vetekedék a zsidókkal az Írásokból, megmagyarázván és mutattván, hogy a Felkentnek szükséges volt szenvednie és feltámadnia a halálból; és hogy ez a Jézus, akit én hirdetek néktek, a Felkent. S némelyek azok közül hívének, és adák magukat Pálhoz és Siláshoz; de a zsidók, kik nem hittek vala, felháboríták a várost.” Lehet-e bármi világosabb, mint az, hogy e tétel elfogadása, miszerint Jézus a Felkent, volt az, ami megkülönböztette a hívőket a hitetlenektől? Mert ez volt az egyetlen dolog, amiről Pál három szombaton keresztül próbálta meggyőzni őket, amint a szöveg egyértelmű szavakkal mondja nekünk.

Onnét Bereába ment, s ugyanezt prédikálta; és a bereaiak dicséretet kapnak a 11. versben, mert vizsgálják az Írásokat, hogy vajon <31> ama dolgok – vagyis amiket Pál mondott a 2–3. vers szerint Jézus felkenti mivoltáról – igazak-e vagy sem.

Azt találjuk, hogy ugyanezt a tant prédikálja Korinthosban, ApCsel 18, 4–6: „Vetekedik vala pedig minden szombatokon a zsinagógában, s igyekezék mind a zsidókat, mind a görögöket meggyőzni. Mikor pedig elérkeztenek volna Macedóniából Silas és Timotheos, szorongattatott Pál szellemben, és bizonyosságot tőn a zsidóknak, hogy Jézus a Felkent. Amikor pedig amazok ellenszegülének, és káromlásokat szólának, a ruháit megrázzván monda nékik: A ti véretek légyen a ti fejeteken, én tiszta vagyok, és ez napságtól fogva a pogányok közé megyek.”

Egy hasonló alkalommal így szól a zsidókhöz Antiochiában, ApCsel 13, 46: „Szükséges volt, hogy először néktek hirdettessék az Istennek igéje, de tekintve hogy ti megvetitek azt, a pogányok közé megyünk.” Nyilvánvaló itt, hogy Szt. Pál azért hárítja amazok fejére a felelősséget az ő vérükért, mert szembeszegültek azzal az egyetlen igazsággal, hogy Jézus a Felkent; hogy a megváltás vagy a kárhozat [*Perdition*] azon múlik, hogy ezt az egyetlen tételt elfogadják-e vagy elutasítják. Úgy

értem, ez minden, amit hinniük kell azoknak, akik csupán egyetlen örökkévaló és láthatatlan Istent ismernek el, mennynek s földnek alkotóját, miként a zsidók tették. Mert hogy az üdvösséghez a hiten kívül még valami több is megkövetelhető, azt a későbbiekben látni fogjuk. Addig is helyénvaló ez esetben megfigyelni, hogy bár az apostolok a zsidókhoz és istenfélőkhöz (ahogyan a *Σεβόμενοι* szót fordítjuk, akik a kapukon belül tartózkodó jövevények [*Proselytes of the Gate*] voltak, s az egyetlen örökkévaló és láthatatlan Isten imádói) intézett prédikációik során nem mondtak semmit az ezen egyetlen igaz Istenbe, mennynek és földnek alkotójába vetett hitről, mivel szükségtelen volt erről olyanokat győzködni, akik eleve hitték és vallották ezt (hiszen világos, hogy ilyeneknek szólt mind ez idáig beszédeik többsége); mégis amikor bálványimádó pogányokkal volt dolguk, akik még nem jutottak el az egyetlen igaz Isten ismeretére, <akkor> ezzel kezdték mint olyannal, amit nélkülözhetetlen hinni, elvégre ez az a fundamentum, melyre a másik <tétel> épül, s amely nélkül nem jelenthet semmit.

Így amikor Pál a bálványimádó lystraiakhoz beszél, akik áldozni akartak volna neki és Barnabásnak, azt mondja, ApCsel 14, 15 <és 16–17>, hogy „mi azt hirdetjük, hogy az ilyen hitvány dolgokat elhagyván térjete meg az élő Istenhez, ki teremtette a <32> mennyet és földet és a tengert s mind azokban valókat; ki az elmúlt időkben engedte a pogányokat mind a maguk útján haladni. Jóllehet nem hagyta Ő magát tanúbizonyosság nélkül lenni, mert jóltevőnk volt, adván mennyből esőt és termő időket nekünk, betöltvén eledellel s örömmel a mi szíveinket.”

Így járt el a bálványimádó athéniakkal is, ApCsel 17 <23–24 és 29–31>, amennyiben ezt mondta nekik az ismeretlen istennek szentelt oltár kapcsán: „Akit ti nem tudván tiszteltek, azt hirdetem én tinéktek; Isten, aki teremtette e világot, és mindeneket, amelyek e világban vannak, mivelhogy földnek-mennynek Ura, kézzel csinált templomban nem lakik. – Mivelhogy azért az Istennek nemzetsége vagyunk, nem kell azt gondolnunk, hogy az Isten hasonlatos volna aranyhoz, ezüsthöz vagy kőhöz, amit mesterség vagy emberi eszköz faragott. E tudatlanságnak idejét azért elnézvén az Isten, mostan minden embereknek parancsolja mindenütt, hogy térjenek meg; mivelhogy rendelt egy napot, melyen megítéli majd e földnek kerekességét igazságban ama férfiú által, kit arra rendelt; mely dologról bizonyágot tett mindenkinek annak halálból való feltámasztásával.” Látjuk tehát, hogy ahol szükséges volt bármi többet előterjeszteni mint olyan dolgot, amit még hinni kell – ahogy a pogány bálványimádók esetében –, ott az apostolok ügyeltek rá, hogy azt ki ne hagyják.

Az ApCsel 18, 4 szerint Pál Korinthosban „vetekedik vala minden szombaton a zsinagógában”, és tanúságot tett a zsidóknak, hogy Jézus a Felkent. 11. vers: „Lakék azért ott egész esztendeig és hat hónapig, tanítván köztük az Isten igéjét”; vagyis a jó hírt, miszerint Jézus a Felkent, amit „az Isten igéje” jelent, ahogy azt már megmutattuk.

Amikor Apollos, az evangélium egy másik prédikátora tökéletesebben kitanulta az Isten útját, mi más tanított, ha nem ugyanezt a tanítást? Amint az látható a következő, róla szóló beszámolóban, ApCsel 18, 27, hogy „amikor Achaiába érkezett, sokat használta ama testvéreknek, kik hittének vala kegyelem által. Mert hatalmasan meggyőzi vala a zsidókat, és pedig nyilvánosan, bebizonyítva az Írásokból, hogy Jézus a Felkent.”

Szt. Pál ama beszámolóban, melyet önmagáról ad Festus és Agrippa előtt, megvallja, hogy ez az egyetlen tanítás, amit tanított a megtérése után; mert – mondja az ApCsel 26, 22-ben – „Istentől segítséget vévén <33> mind e mai napig állok, bizonyosságot tévén mind kicsinynek, mind nagyoknak, semmi sem mondván azokon kívül, melyeket Mózes és a próféták megjövendöltek; hogy a Felkentnek szenvednie kell, és a halálból való feltámadásban elsőnek lennie, és világosságot hirdetni e népnek és a pogányoknak.” Ami nem több, mint annak bizonyítása, hogy Jézus a Felkent. Ahogy a fentiekben megfigyeltük, ez az, amit Isten Igéjének hívnak – ApCsel 11, 1 összevetve a megelőző fejezettel annak 34. versétől végig; és 13, 42 összevetve 11, 3-mal. Az evangélium igéjének is nevezik, ApCsel 15, 7. És ez Istennek amaz Igéje és az az evangélium, melyet – ahol csak lejegyezték beszédeiket, úgy találjuk – az apostolok hirdettek; s ez volt az a hit, mely mind a zsidókat, mind a pogányokat hívókké és Krisztus egyházának tagjaivá tette; mert megtisztította szívüket, ApCsel 15, 9; és bűnbocsánatot hozott magával, ApCsel 10, 43. Tehát mindaz, mit a megigazuláshoz [*Justification*] el kellett hinni, nem több, mint ez az egyetlen tétel, mely szerint a názárethi Jézus a Krisztus, avagy a Felkent. Mindaz – mondom – amit hinni kellett a megigazuláshoz; mert hogy ez nem minden volt, amit szükséges volt megtenni a megigazuláshoz, azt látni fogjuk később.

<6. FEJEZET>

<33> Jóllehet fentebb láttuk abból, amit Megmentőnk maga jelentett ki, Jn 3, 36, „hogy aki hiszen a Fiúban, vagyon annak örök élete; és aki nem hiszen a Fiúnak, nem lát életet, hanem az Istennek haragja marad rajta”; és bár Jn 4, 39-et összevetve 42-vel megtudjuk, hogy ha hiszünk benne, abban hiszünk, hogy „Ő a Felkent, a világ Megtartója”; Szt. Péter hitvallásából pedig azt – Mt 16, 16 -, hogy Ő „a Felkent, az élő Istennek Fia”, minthogy Péter az a szikla, melyre Megmentőnk az ígérete szerint fel fogja építeni egyházát; jóllehet ez, mondom, és ami egyebet csak eddig megfigyeltünk, elégséges ahhoz, hogy tájékoztasson bennünket arról, hogy mi az, <34> amiben az Evangélium szerint hinnünk kell az örök élethez, anélkül hogy hozzátennénk azt, amit az apostolok igehirdetésében vettünk észre; talán mégsem lesz helyénvalótnak a dolog további tisztázása érdekében tekintetbe vennünk azt, amit az evangélisták állítanak ugyanerről a dologról, még ha más szavakkal is – amiről talán emiatt nem annyira általánosan vesznek tudomást e tekintetben.

Már megfigyeltük András és Fülöp szavainak összevetése alapján, hogy a „Felkent” és „az, akiről Mózes a törvényben és a próféták írtak”, ugyanazt jelölik. Most egy kicsit elmélyültebben kell fontolóra vennünk az érintett szöveghelyet, Jn 1-et; 41. vers:¹³ András azt mondja Simonnak: „Megtaláltuk a Felkentet.” Fülöp ugyanezen alkalommal, 45. vers,¹⁴ azt mondja Nathanaélnek: „Megtaláltuk azt, aki felől írt Mózes a törvényben és a próféták, a názárethbéli Jézust, Józsefnek fiát.” Amikor Nathanaél, aki ezt nem hitte el, meggyőződött erről Krisztussal való beszélgetése után, <akkor> e szavakkal nyilvánítja ki egyetértését: „Rabbi, te vagy Istennek Fia, te vagy Izráel királya!” Amiből nyilvánvaló, hogy azt hinni, hogy Ő az, akiről Mózes és a próféták írtak, illetve Isten Fiának lenni, illetve Izráel királyának lenni, gyakorlatilag ugyanaz, mint hinni, hogy Ő a Felkent; és az ezzel való egyetértés volt az, amit Megmentőnk elfogadott hit gyanánt. Mert Nathanaél e szavakkal történt hitvallása után: „Te vagy Istennek Fia, te vagy Izráel királya, felele Jézus, és monda néki: Mivelhogy azt mondám, láttalak téged a fügefa alatt, hiszel? Nagyobbakat látsz majd ezeknél”, 50. vers – kívánom, hogy olvassák el János első <fejezetének> befejező részét a 25. verstől figyelmesen, és mondják meg nekem, vajon nem nyilvánvaló-e, hogy az „Isten Fia” szószerkezet a Felkentet megjelölő kifejezés? Amihez adják hozzá Márta következő szavakkal kinyilvánított hitvallását, Jn 11, 27: „Hiszem, hogy Te vagy a Felkent, Istennek Fia, aki e világra jöendő vala”, valamint Szt. János következő passzusát, 20, 31: „Hogy higgyétek, hogy Jézus a Felkent, Istennek Fia, és hogy elhívén, életetek legyen az Ő neve által”, és aztán mondják meg nekem, vajon lehet-e kételkedni abban, hogy a „Felkent” és az „Isten Fia” rokon értelmű kifejezések voltak abban az időben a zsidóság körében.

<35> Dániel próféciája – 9. fejezet¹⁵ –, ahol Őt a Felkentnek, a fejedelemnek nevezik, és az Ő kormányzásának és királyságának említése s az általa való, a Felkentnek tulajdonított megszabadítás Ézsaiásban, Dánielben és más próféciákban¹⁶ oly ismeretesek voltak a zsidók előtt, és annyira fokozták az Őreá való várakozást ez idő tájt (ami a számításuk szerint az Ő eljövételének ideje kellett legyen, hogy helyreállítsa a királyságot Izráelben), hogy amint Heródes hallott arról, hogy a Bölcsök tudakozódnak „az után, aki a zsidók királyának született” – Mt 2, <2> –, azon nyomban „tudakozik vala a főpapoktól és írástudóktól afelől, holott kellene a Felkentnek születnie”, – 4. vers –, nem kételkedvén abban, hogy ha a zsidóknak bármiféle királyuk született, <akkor> az a Felkent, akinek eljövele most általános

¹³ Locke szövegében, Tyndale-ben és a *King James Version*ben 41. vers; a *Vizsolyi Bibliában* a 42. vers.

¹⁴ Locke szövegében, Tyndale-ben és a *King James Version*ben 45. vers; a *Vizsolyi Bibliában* a 46. vers.

¹⁵ 25. vers.

¹⁶ Higgins-Biddle jegyzete szerint Locke a 7. fejezetben Ézs 9, 6–7-re és Dán 7, 13–14-re, valamint 9, 25-re hivatkozik mint a Felkent politikai szerepével kapcsolatos próféciákra.

várakozás tárgya volt, amint ez látszik Lk 3, 15-ből: „A nép várta, és mindenek az ő szívükben ilyen módon gondolkodának János felől, hogy ha Ő volna-e a Felkent vagy sem.” S amidőn a papok és léviták, akiket azért küldtek, hogy megkérdezzék tőle, ki Ő,¹⁷ <akkor> Ő, megértvén szándékukat, <így> felel, Jn 1, 20: hogy Ő „nem a Felkent”; de tanúságot tesz, hogy Jézus „az Isten Fia”, vagyis a Felkent, 34. vers.

A Felkent e keresését tapasztaljuk ez időben Simeonnál is, akiről azt olvassuk, hogy „az Izráelnek vigasztalását várja vala”, Lk 2, 25. S karjába véve a gyermek Jézust, azt mondja, hogy „látta az Úr üdvözítését”, 30. vers; és Anna, „mikor ugyanazon órában a templomba ment volna, szintén hálát adott az Úrnak, és szól vala Őfelőle mindeneknek, kik várják vala a váltságot” Izráelben, 38. vers. Arimathei Józsefről pedig azt halljuk – Mk 15, 43 –, hogy „ő is várta az Isten királyságát”; és mindez a Felkent eljövetelét jelentette. És Lk 19, 11-ben azt olvassuk, hogy „azt gondolák, hogy megjelenik az Isten királysága.”

Miután ezt előrebocsátottuk, lássuk, mi volt az, amit Bemerítő János prédikált, amikor először megkezdte a szolgálatát. Ezt Szt. Máté mondja meg nekünk, 3. fejezet, 1–2: „Azokban a napokban pedig eljőve Bemerítő János, ki prédikál vala Júdea pusztájában, mondván: Térjete meg, mert elközelített a mennyeknek királysága.” Ez a Felkent eljövetelének kinyilvánítása volt; mivel a menny királysága és az Isten királysága ugyanaz, amint ez világos az evangelisták különböző szöveg helyeiből; és mivel mind a kettő a Felkent királyságát jelenti. A tanúság, melyet Bemerítő János tett, amikor elküldetett <36> a zsidókhoz, Jn 1, 19, az volt, hogy „ő nem a Felkent”; hanem Jézus az. Ez mindenkinek nyilvánvaló lesz, aki hajlandó összevetni a 26–34. verseket Jn 3, 27–30. versekkel. Miután a zsidók erősen szerették volna tudni, vajon János-e a Felkent, ő határozottan tagadja ezt, de azt mondja nekik, hogy ő csupán annak előfutára; s hogy van közöttük valaki, aki majd őutána jön, akinek ő a saruszját sem méltó megoldani. Másnap Jézust látván így szól: Ő az az ember; és hogy az ő vízbe való bemerítésének csak az volt a célja, hogy Jézus megjelentessék a világnak, s hogy nem ismerte Őt mindaddig, míg nem látta a Szent Szellemet leszállani Őreá. Mert aki bemeríteni küldte őt,¹⁸ az mondta neki, hogy akire látja, hogy a Szellem leszáll, és megnyugszik rajta, az az, aki Szent Szellembe fog bemeríteni; s hogy ő ezért tanúságot tesz arról, hogy ez az Isten Fia, 34. vers, vagyis a Felkent. És a 3. fejezet 26. stb. versei <szerint> Bemerítő Jánoshoz mentek, és azt mondják neki, hogy Jézus bemerít, és minden ember hozzá megy. János azt feleli, hogy Őneki a mennyből van hatalma; tudjátok, hogy soha nem mondtam, hogy én vagyok a Felkent, hanem hogy én bocsáttattam Őelőtte; neki növekednie kell, nekem

¹⁷ Jn 1, 19–20: Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου ὅτε ἀπεστειλὰν πρὸς αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱερουσαλὼν ἱερεῖς καὶ Λευεῖτας ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτὸν Σὺ τίς εἶ; καὶ ὡμολόγησεν καὶ οὐκ ἠρνήσατο, καὶ ὡμολόγησεν ὅτι Ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ὁ χριστὸς. – E versek értelmezésének komoly vitairódalma van.

¹⁸ Az Atya.

pedig kisebbé lennem; mert Őt Isten küldte, és Ő Isten igéit szólja; s Isten mindent a Fiának kezébe adott, „és aki hisz a Fiúban, annak örök élete van”; ugyanaz a tan, és semmi egyéb, mint amit az apostolok hirdettek később; ahogyan azt mindenütt láttuk például az *Apostolok cselekedeteiben*, hogy Jézus a Felkent. És így történt az, hogy János tanúskodik Megmentőnkéről, amint Jézus maga mondja, Jn 5, 33.

Ez volt az a kijelentés is, mely egy mennyei hang által adatott róla bemerítésekor: „Ez amaz én szerelmes fiam, kiben én gyönyörködöm”, Mt 3, 17. Ami annak kinyilvánítása volt, hogy Ő a Felkent; mivel – amiként megmutattuk – az „Isten Fia” azt jelenti, hogy „a Felkent.” Amihez hozzáadhatjuk az első említését a fogantatása után, az angyal Józsefhez intézett szavai szerint, Mt 1, 21: „Nevezed Őt Jézusnak: mert Ő szabadítja meg az Ő népét az ő bűneiktől.” Bevett tanítás volt a zsidó nemzet körében, hogy a Felkent jövelekor minden bűnük megbocsáttatik. Az angyal ezen szavaira tehát tekinthetünk úgy, mint annak kinyilvánítására, hogy Jézus a Felkent; aminek e szavak: „az Ő népe” további jelei; amiből az következik, hogy van egy népe, s következésképp hogy Ő király.